

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

СТ А Н О В И Щ Е

От: *доцент д-р Христина Стефанова Харизанова-Бартос;*
ВУ / научна организация: УНСС
Научна специалност: ПН 3.8. Икономика, "Икономика и управление"

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност *"Икономика и управление /Аграрна икономика/"* в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Павел Рачев Шейтанов*
Тема на дисертационния труд: *"Управление на риска в зърнопроизводството"*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 538./02.03.2020 г. на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра "Икономика на природните ресурси"/Бизнес факултет* на УНСС по научна специалност *"Икономика и управление /Аграрна икономика/"* съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС № 634/28.03.2016 г. Обучението е осъществено в *задочна* форма през периода 10.03.2016 г. до 10.03.2020 г. Основно информацията е представена в автобиографията на дисертанта.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Рисковете в земеделието възникват в резултат на несигурността на факторите, определящи възвръщаемостта в селскостопанското производство, като в сектор зърнопроизводство, производственият процес е силно зависим от климатичните условия, както и от разпространението на болести и вредители по селскостопанските култури. Последниците при неправилно управление на рисковете от дейността се изразяват във влошено икономическо състояние на производителите. Управлението на риска е съществена част от управленския процес на зърнопроизводителите с цел намаляване на негативни последици от негово евентуално настъпване. Поради тази причина и за запазване на доходите се прибягват до редица механизми, чрез които да се осигури нормална производствена дейност и добър икономически резултат. Докторантът показва задълбочени познания в областта на управление на риска в аграрния сектор, като пречупва знанията и ги насочва към конкретен тип производства, а именно, едно от най-важните за страната- зърнопроизводство. В първа глава са представени и анализирани основни теории от водещи автори, които достижения и заключения са използвани за разработване на проучване в България с което се проследяват и тестват заложените хипотези в дисертацията. Втора глава

основно е посветена на преглед на възможните методи за оценка на риска на ниво стопанство и конкретните стратегии с техните механизми, които да се тестват сред зърнопроизводителите. Трета глава е аналитична и е базирана на резултатите от проведено проучване, както на статистически данни, така и на резултати от собствено проучване според предложената методика от глава 2. Като надграждаща част се явяват насоките, които целят да предложат възможни промени при управлението на риска с цел подобряване на икономическото състояние на зърнопроизводителите. Докторант Шейтанов разкрива основните пропуски в областта на управлението на риска и предлага конкретни механизми за тяхното преодоляване.

Дисертационният труд е с общ обем от 169 страници и е структуриран в увод (4 стр.), изложение в три глави (138 стр.), заключение (3 стр.), списък с използвана литература (8 стр.), списък с таблиците (2 стр.), списък с фигурите (1 стр.) и приложения (12 стр.). Използваната литература включва 115 източника, от които 33 на български език и 82 на английски език. Дисертацията съдържа 26 фигури, 43 таблици и 2 приложения

Актуалността на труда се определя, от една страна поради значението на зърнопроизводството, което допринася за развитието на икономиката на страната чрез размера му в брутната добавена стойност от аграрния сектор, а от друга страна от приложението на управление на риска с цел подобряване на икономическото състояние при зърнопроизводството.

Предмет на научното изследване са механизмите за управление на риска приложими за зърнопроизводството, а **обект** са структурите в зърнопроизводството и тяхното поведение и отношение спрямо риска. Основната **цел** е да се изяснят теоретичните въпроси за управление на риска, да се разработи методическа рамка за изследването и прилагането и в зърнопроизводството, като на тази база да се разработят насоки за неговото подобряване и повишаване на ефективността на зърнопроизводителите в България. Задачите, които са представени са последователно изпълнени в дисертационния труд. **Основна теза на дисертационния труд** е коректно конструирана: Познаването и използването на механизми за управление на риска в земеделските стопанства отглеждащи зърнени култури допринася за устойчивото им развитие и за подобряване на икономическото им състояние. Хипотезите заложени от докторант Шейтанов са 5 и са апробирани в дисертационния труд. За тяхното изпълнение са приложени методи за които са събрани данни както от официални източници, така и от собствено проучване.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Оценка на научни и научно-приложни резултати:

1. Изведените теории, на база на тяхната адаптация за зърнопроизводството представляват практически интерес за бъдещи изследователи, политици, браншови организации и зърнопроизводители.
2. Критичния анализ по приложението на холистичния подход при управление на риска позволяват да се разкрият слабостите по приложението на политиките, свързани с управлението на риска при зърнопроизводството.
3. Приложението на конкретни методи за управление на риска могат да се използват и за други производства с цел по-доброто познаване на риска от дейността и търсене на механизми за неговото минимизиране.

4. Задълбоченият анализ на политиката в областта на риска може да се използва от заинтересовани лица за разкриване на достиженията в областта.
5. Изведеният профил на земеделските производители от проучването по отношенията им към възприятието на риска може да бъде признато като принос, който може да се използва от застрахователни компании с цел оценка на евентуални бъдещи действия в поведението на земеделските стопани.
6. Предложените практики биха могли да послужат за подобряване на действащите процеси по управление на риска, както и могат да бъдат промотирани от браншовите организации в сектора.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приносите, изведени в дисертационния труд съответстват с достиженията в разработката и са изцяло негова заслуга, като са продукт на задълбочени познания в областта на управлението на риска.

Оценка на публикациите по дисертацията

Приложените публикации, представят разпространение на резултатите от дисертационния труд, като една от тях е в списание, индексирано в световни бази данни.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът е огледален образ на дисертационния труд и е в размер от 42 страници и включва основните акценти на достиженията от дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

1. Основна препоръка към докторант Шейтанов е в бъдещата си изследователска и научна дейност да разшири познанията по приложението на методите за оценка на риска с цел адаптирането им и към други основни производства в селското стопанство.
2. Препоръчвам на докторант Шейтанов да доразвие част от идеите в дисертационния труд и да разработи съвместно с други учени приложни правила в различни производства в селското стопанство.
3. Въпрос към докторант Шейтанов: Смятате ли, че правната рамка в сектора следва да се адаптира и какви препоръки можете да посочите за тези промени?

7. Заключение

Въз основа на научното изследване, обобщения, изводи и препоръки, направени от докторанта, считам че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за учебната дейност на УНСС и неговото приложение, което ми дава основание да го оценя положително и да предложа на почитаемото Научно жури да присъди на Павел Рачев Шейтанов образователната и научна степен "доктор" в Професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Икономика и управление /Аграрна икономика/".

03.05.2020 г., София

Подпис:

/доц. д-р Христина Харизанова-Бартос/